

Антинаркотична політика Європейського Союзу

Пахлеванзаде А.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Міжнародний гуманітарний університет

вул. Фонтанська дорога, 33, Одеса, Україна

orcid.org/0000-0002-2807-7320

a.pahlevanzade@ukr.net

Ключові слова: політика ЄС, наркотичні речовини, інструмент політики, Європол, Євроюст, наркотрафік.

Шляхи транспортування наркотиків існували здавна; основні, традиційні зберігають своє значення. У статті здійснено огляд антинаркотичної політики Європейського Союзу. Позначено, що інтенсивна торгівля між Європою й азійським континентом, наявність інфраструктури сухопутних, морських і повітряних перевезень значно спрощують поставки наркотиків у європейські країни.

Зазначено, що у своїх щорічних доповідях про боротьбу з організованою злочинністю Європол повідомляє про ліквідацію великих організованих злочинних угруповань, які спеціалізуються на наркотрафіку. Так, Європол змушений констатувати, що зусилля Євросоюзу з боротьби зі споживанням наркотиків і наркотрафіком не привели до значного скорочення числа наркоманів, основні шляхи наркотрафіку все ще не вдається блокувати.

Підкреслено, що використання сучасного обладнання та методик виготовлення, залучення висококваліфікованих фахівців сприяють різкому збільшенню виробництва і розповсюдження наркопрепаратів. Стадії виробництва відокремлені одна від одної і розміщені в різних місцях на території всього Європейського Союзу, що позначається на ефективності боротьби з наркотрафіком і прогалинами в політиці Євросоюзу.

Проаналізовано основні акти, ухвалені в Європейському Союзі у сфері боротьби з наркотрафіком, зазначено впровадження комплексної політики в цій сфері. У зв'язку з тим, що поширення наркотиків має міжнародний і організований характер, проблема наркотиків не може бути вирішена за допомогою тільки односторонніх дій на рівні держав-членів.

Зроблено акцент на тому, що боротьба з наркотрафіком і формування антинаркотичної політики Євросоюзу ведеться в декількох напрямках, як-от: оперативна взаємодія держав-членів за підтримки й участі Європолу, Євроюсту, антинаркотичних морських центрів; формування антинаркотичного законодавства Європейського Союзу; міжнародна співпраця.

Зроблено висновок, що важливим інструментом антинаркотичної політики Євросоюзу є плани дій, у яких міститься перелік конкретних дій і цілей у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів. Для України ці аспекти є важливими в контексті міжнародного співробітництва у сфері протидії наркозлочинності, а також подальшої інтеграції до Євросоюзу та співпраці з відповідними структурами останнього.

The European Union's anti-drug policy

Pahlevanzade A.

Candidate of Law,

*Associate Professor at the Department of International Law
and Comparative Jurisprudence*

International Humanities University

Fontanska Doroha str., 33, Odesa, Ukraine

orcid.org/0000-0002-2807-7320

a.pahlevanzade@ukr.net

Key words: *EU policy, narcotics, policy tool, Europol, Eurojust, drug trafficking.*

The article provides reviews the anti-drug policy of the European Union. It is noted that the intensive trade between Europe and the Asian continent, the availability of land, sea and air transportation infrastructure significantly simplifies the supply of drugs to European countries.

It is noted that in its annual reports on the fight against organized crime, Europol reports on the liquidation of large organized criminal groups that specialize in drug trafficking. Thus, Europol is forced to state that the efforts of the European Union to combat drug consumption and drug trafficking have not led to a significant reduction in the number of drug addicts, and the main routes of drug trafficking still cannot be blocked.

It is emphasized that the use of modern equipment and production methods, the involvement of highly qualified specialists contribute to a sharp increase in the production and distribution of narcotic drugs. The production stages are separated from each other and located in different places throughout the European Union, which affects the effectiveness of the fight against drug trafficking and gaps in the EU policy.

The main acts adopted by the EU in the field of combating drug trafficking are analyzed and the introduction of a comprehensive policy in this area is indicated. Due to the fact that drug distribution is international and organized, the drug problem cannot be solved by unilateral actions at the level of member states.

Emphasis is placed on the fact that the fight against drug trafficking and the formation of the EU's anti-narcotics policy is conducted in several directions: operational interaction of member states with the support and participation of Europol, Eurojust; formation of EU anti-drug legislation; international cooperation.

It was concluded that an important tool of EU anti-drug policy is Plan of Action, which contain a list of specific actions and goals in the field of combating illegal drug trafficking. For Ukraine, these aspects are important in the context of international cooperation in combating drug crime, as well as further integration into the EU and cooperation with relevant structures of the European Union.

Вступ. Використання сучасного обладнання та новітніх методик виготовлення наркотичних препаратів, залучення висококваліфікованих фахівців сприяють різкому збільшенню виробництва і розповсюдження наркопрепаратів. Стадії виробництва – від хімічного синтезу до кінцевої упаковки готової продукції – відокремлені одна від одної і розміщені в різних місцях на території всього Європейського Союзу (далі – ЄС). Поділ праці на різних стадіях процесу, мережевий прин-

цип виробництва значно знижують ризик провалу всього підприємства в разі, якщо одна з ланок буде захоплена поліцією. Хоча споживання героїну у країнах ЄС не таке значне, порівняно з канабісом або екстазі, соціальні проблеми наркоманів, що сидять на героїні, лягають важким тягарем на місцеві влади. Тому дослідження основних аспектів політики Європейського Союзу у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин є актуальним і для нашої держави в контексті

поглиблення євроінтеграційної політики, а також сусідства із країнами ЄС.

Метою статті є дослідження основних напрямів антинаркотичної політики Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу. Міжнародний наркотрафік – це сучасна зброя масового ураження. Розширення сфери поширення наркотичних речовин пов'язують із загрозою колективній безпеці, оскільки вона пов'язана з такими актами, як тероризм, транскордонна злочинність, контрабанда і торгівля людьми. Наркотрафік завдає шкоди економіці держав, впливає на молодь і сприяє вчиненню правопорушень. Виробництво і транспортування наркотиків залишаються однією з головних сфер діяльності організованої злочинності в Європейському Союзі [1, с. 91–92].

Відкритість кордонів усередині ЄС сприяє розширенню наркотрафіку в Європі. Окрім того, важливе місце у процесі боротьби з наркотичними речовинами посідає і співпраця правоохоронних органів, яка спочатку в межах ЄС не була досить ефективною. Усередині самого Європейського Союзу наркотичні речовини циркулюють практично вільно і безперервно, оскільки надходять водночас із безлічі пунктів доставки й обробляються в лабораторіях, розміщених у всіх державах-членах.

Великі партії синтетичних наркотиків, вироблених у країнах Євросоюзу, були також конфісковані в середземноморських і балканських країнах – експорт за межі ЄС щорічно зростає. У 2004–2005 роках дванадцять мільйонів таблеток і 340 кг порошку були перехоплені на шляху до Австралії з Бельгії та Нідерландів через Італію. Вигідним ринком збуту синтетичних препаратів стає Туреччина, там, як і в Болгарії, організовано і виробництво амфетаміну; зростає також значення балканського шляху транспортування героїну в Євросоюз і екстазі у зворотному напрямку [2, с. 24]. Туреччина залишається головним коридором для трафіку героїну в Європейський Союз.

Нідерланди також відіграють ключову роль у Європі як центр транспортування, зберігання і виробництва та комплектування партій наркотиків різних видів. Дуже часто наркотики перевозяться у спеціальних секретних відділеннях, вбудованих у вантажні контейнери, що містять легальний товар.

Антинаркотична політика Євросоюзу проводиться спільно Союзом і державами-членами. У деяких галузях, особливо в торговельній політиці, протидії незаконному обігу прекурсорів, відмиванні грошей, держави-члени передали свої компетенції на наднаціональний рівень. У межах ЄС створена спеціальна структура –

Горизонтальна група з наркотиків при Раді ЄС, яка складається із представників Комісії ЄС і держав-членів і збирається щомісяця для того, щоб аналізувати та направляти антинаркотичну діяльність ЄС [3, с. 23].

Створення інститутів Євросоюзу, відповідальних за координацію дій національних держав, – Європолу, Євроюсту, поступово сприяє налагодженню інформаційного обміну між країнами ЄС, ознайомленню з найбільш успішними практичними результатами одна одної. Оперативні функції виконують власні поліцейські сили країн, які часто проводять спільні багатосторонні рейди за координуючої ролі Європолу. В інформаційному забезпеченні розслідувань важливу роль відіграє і Євроюст [4, с. 62], тоді як самі розслідування проводяться силами держав-членів.

З кінця 1990-х років Європейський Союз розробляє комплексну стратегію дій у сфері наркотиків, у рамках якої розроблено два плани дій, кожен на чотирирічний період. Стратегія, своєю чергою, є додатком до Гаазької програми розвитку простору свободи, безпеки і правосуддя на 2005–2010 роки [5]. У розділі 2.8. Гаазької програми підкреслюється, що Євросоюз виступає за «всеосяжний, збалансований і міждисциплінарний підхід до вирішення проблеми наркотиків». Цей підхід повинен бути заснований на поєднанні, по-перше, дій із профілактики наркотичних захворювань і допомоги в позбавленні від наркозалежності; по-друге, боротьби з незаконним обігом наркотиків, прекурсорів і відмиванням грошей; по-третє, посилення міжнародного співробітництва.

Стратегія заснована на відповідних конвенціях ООН, які є основними антинаркотичними правовими інструментами (Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року з поправками, внесеними Протоколом 1971 року, Конвенція про психотропні речовини 1971 року і Конвенція про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин 1988 року) [6, с. 96–97]. Окрім того, на спеціальній сесії Генеральної Асамблеї ООН в 1998 році, присвяченій проблемі наркотиків, було наголошено на важливості інтегрованого та збалансованого підходу, відповідно до якого одночасне скорочення і пропозиції, і споживання наркотиків багаторазово підсилює ефективність антинаркотичної політики, будучи її елементами.

У Стратегії заявлені основні цілі політики Євросоюзу:

– досягнення високого рівня охорони здоров'я та соціальної рівності в ЄС за допомогою діяльності Товариства, яка доповнює національну політику держав-членів щодо профілактики і скорочення вживання наркотиків, наркозалежності та шкоди здоров'ю громадян;

– гарантування безпеки суспільства шляхом співпраці держав-членів у боротьбі з незаконним виробництвом і транспортуванням наркотиків та постачанням прекурсорів, а також посилення превентивних дій проти злочинів, пов'язаних із наркотиками;

– посилення механізмів координації дій на національному, регіональному та міжнародному рівнях, що має посилити ефективність політики у сфері наркотиків як у самому Євросоюзі, так і в міжнародному контексті, у його відносинах із партнерами. У зв'язку із цим Стратегія закликає до більш чіткого визначення позиції ЄС в міжнародних організаціях, насамперед ООН.

Стратегія концентрується на двох найважливіших напрямках політики – скороченні пропозиції та споживанні наркотиків, а також включає інші теми: міжнародне співробітництво, наукові дослідження, обмін інформацією. У сфері скорочення попиту Стратегія ЄС націлена на конкретні результати: скорочення «деякою мірою» споживання, наркозалежності, шкоди від наркоманії, соціальних ризиків за допомогою створення ефективною всеосяжної системи скорочення попиту, що передбачає запобігання наркозалежності, зокрема і втручання на ранній стадії звикання до наркотиків, зменшення шкоди здоров'ю, реабілітацію наркоманів і їх повернення до нормального життя.

У Стратегії також приділяється увага проблемам, спричиненим уживанням незаконно придбаних психоактивних засобів разом із сигаретами, алкоголем і дозволеними звичайними ліками. У напрямі скорочення пропозиції Стратегія і плани дій передбачають домогтися підвищення ефективності діяльності правоохоронних відомств держав – членів ЄС із протидії виготовленню та транспортуванню наркотиків, постачання прекурсорів, зокрема і для синтетичних наркотиків, використання доходів від наркобізнесу для фінансування тероризму, а також відмиванню грошей. Боротьба з організованою злочинністю вимагає також інтенсифікації дій щодо запобігання злочинам, пов'язаним із наркотиками, і координації співпраці на національному та регіональному рівнях із використанням наявних правових інструментів, як-от конвенції ООН, а також рамкові рішення Ради ЄС [7].

Важливість міжнародного співробітництва підкреслюється у Стратегії у зв'язку з необхідністю боротьби зі зміцненням міжнародних кримінальних мереж і запобігання злочинам, пов'язаним із розвитком наркобізнесу. Для виконання поставлених завдань у Стратегії підкреслюється роль спільних груп із розслідування злочинів, європейського ордеру на арешт за належного застосування цього інструменту, а також Європолу та Євроюсту, які координують дії держав-членів.

Для реалізації Стратегії додаються плани дій, де міститься перелік конкретних дій і цілей, що дає можливість оцінки досягнень держав-членів.

У грудні 2008 року Рада ЄС ухвалила черговий запропонований Комісією антинаркотичний «План дій на 2009–2012 роки» [8]. По суті, у ньому були поставлені ті ж завдання, що і в попередніх. Новий план відповідає чинній антинаркотичній стратегії ЄС на 2005–2012 роки, яка пропонує одночасне скорочення пропозиції та споживання наркотиків. Відповідно, пріоритетні напрями Плану такі: поліпшити координацію дій держав-членів, а також міжнародне співробітництво; скоротити споживання наркотиків і їх поширення; досліджувати феномен наркотиків.

План складається із трьох розділів. По-перше, державам-членам пропонується дотримуватися «глобальної стратегії» за допомогою скоординованих підходів до зниження пропозиції наркотиків, лікування наркоманів, запобіжних заходів. По-друге, передбачається підвищення ефективності поліцейських і митних служб для блокування основних шляхів наркотрафіку. Третя частина Плану пропонує залучення громадянського суспільства в боротьбу з наркотиками, зокрема, створення до середини 2009 року Європейського альянсу з наркотиків із метою підвищення обізнаності серед молоді, а також місцевої влади та компаній про наслідки вживання наркотиків.

Інститути ЄС бачать у планах не тільки перелік необхідних цілей і завдань. Вони розглядають їх радше як важливий інструмент антинаркотичної політики. Плани складено на основі структури Стратегії та зосереджено на конкретних результатах у пріоритетних сферах. Для оцінки результатів, досягнутих у процесі виконання кожного завдання, запропоновані спеціальні індикатори та механізми, насамперед доповіді Європейського центру моніторингу наркотиків і наркоманії та Європолу. На основі цих документів складається щорічний звіт Комісії про виконання планів. Кожна з держав – членів ЄС, у свою чергу, має на озброєнні національний антинаркотичний план дій, більше половини з них практично цілком відтворюють структуру та завдання Плану Євросоюзу.

Боротьба з наркотрафіком, відповідно зі Стратегією, також ведеться у трьох напрямках, як-от:

- оперативна взаємодія держав-членів за підтримки й участі Європолу, Євроюсту, антинаркотичних морських центрів;
- формування антинаркотичного законодавства ЄС;
- міжнародна співпраця.

Відділ із боротьби з наркотиками в Європолі, створений ще в 1994 році, надає підтримку оперативним діям держав-членів у боротьбі з виробництвом і трафіком героїну, кокаїну, синтетичних

препаратів і прекурсорів, здійснює безпосередні контакти з відповідними відомствами держав-членів. Найчастіше країни ЄС об'єднують зусилля в боротьбі зі злочинним угрупованням, що діє на їхній території. Аналітична служба займається збором, обробкою і поширенням інформації, випускає доповіді про ситуацію з наркотиками в ЄС, каталоги та бюлетені. Спеціальна секція Відділу з героїну постачає інформацію і результати експертизи державам – членам ЄС і країнам, які уклали з Європолом відповідну угоду.

Щодо формування антинаркотичного законодавства ЄС, то більшість країн ЄС у своєму законодавстві розділяють торговців – перевізників наркотиків (drugs traffickers), які є операторами на наркотичного ринку, і споживачів, або наркозалежних, що вважаються покупцями або жертвами, залежно від того, чи потрібне їм спеціальне лікування. Водночас у низці країн ЄС із 2001 року були скорочені терміни кримінального покарання за зберігання наркотичних речовин в обмежених кількостях для особистого споживання.

Замість кримінального переслідування споживачів наркотиків надані широкі можливості лікування, однак м'яке ставлення до наркоманів супроводжується жорсткими умовами: у разі спроби ухилитися від лікування кримінальне переслідування може бути відновлено.

У Європі спостерігається загальна тенденція заміни тюремного ув'язнення за споживання і зберігання канабісу в невеликих кількостях на альтернативне покарання. Цей наркотик відділяється від інших препаратів як у законодавстві, так і в судовій практиці. Навпаки, переслідування підозрюваних у наркотрафіку повсюдно посилюється, особливо в разі, коли наркотики поставляються молодим споживачам. Наприклад, продаж заборонених препаратів неповнолітньому в Люксембурзі може спричинити довічне ув'язнення. Навіть у Нідерландах, країні, відомої своїм майже легковажним ставленням до марихуани, покарання за трафік досягає шістнадцяти років в'язниці. Отже, широкомасштабне виробництво наркотиків і наркотрафік визнаються одними з найсерйозніших видів злочинів у Європейському Союзі.

Як зазначає дослідниця В.Д. Шушулкова, участь країн, що не є членами Європейського Союзу, у спільних заходах у сфері контролю за

наркотиками можлива через їх залучення до відкритих для них структур ЄС. Оскільки така участь відповідає стратегічним цілям України з огляду на її потенціал у реалізації стратегії європейської інтеграції, доцільно розглянути структури ЄС, до компетенції яких входять заходи із протидії наркозлочинності [9, с. 97].

Труднощі антинаркотичного співробітництва нині виявляються в разі спроб знайти злочинців і довести, що вони чинять протиправні дії. Тому вихід із ситуації треба шукати в посиленні взаємодії держав-членів саме у правозастосовній практиці із залученням, коли необхідно, Європолу, Євроюсту, країн, що не входять у ЄС, і міжнародних організацій. Позитивного результату можна також домогтися в разі реалізації пропозицій щодо посилення оперативного співробітництва держав-членів, а саме – створення спільних слідчих бригад, проведення митних операцій і розслідувань, особливо якщо таку співпрацю підкріпити інтенсивним обміном інформацією. У зв'язку із цим суттєві зміни можуть бути внесені в існуючу політику ЄС в межах реформи поліцейського і кримінально-правового співробітництва держав-членів у бік набагато більшої узгодженості їхніх дій, а також підвищення ролі Європолу та Євроюсту.

Висновки. Дії ЄС на наднаціональному рівні спрямовані на координацію діяльності держав-членів. У сфері охорони здоров'я Комісія ЄС доповнює роботу національних служб щодо зменшення шкоди, що завдається здоров'ю громадян наркотиками, включаючи інформаційні кампанії щодо запобігання наркоманії. Протидія наркотрафіку є важливим елементом співпраці національних поліцейських, митних служб і судових органів. Нарешті, ЄС робить антинаркотичні кроки в міжнародному контексті, поєднує політичні ініціативи (плани дій і діалоги із країнами в різних регіонах світу) з наданням допомоги програмами розвитку. Інститути ЄС бачать у планах не тільки перелік необхідних цілей і завдань. Вони розглядають їх як важливий інструмент антинаркотичної політики. Усі ці аспекти антинаркотичної політики ЄС є важливими для нашої держави в контексті міжнародного співробітництва у сфері протидії наркозлочинності, а також питань подальшої інтеграції України до ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матвеев О.В. Деякі аспекти міжнародного співробітництва із протидії незаконному обігу наркотичних засобів. *Гуманітарний та інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих учених* : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 19 листопада 2021 р. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2021. С. 91–94.
2. Бучко М.Б. Проблеми наркотизму на сучасному етапі. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2003. Вип. 23. С. 24–27.

3. Волощук А.М. Міжнародний досвід реалізації політики європейських держав щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. *Право і безпека*. 2011. № 1. С. 20–25.
4. Павленко А.В. Політика Європейського Союзу у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних речовин. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 4. С. 59–67.
5. EU Drugs Strategy (2005–2012). Council of the European Union. Note from General Secretariat to European Council. Brussels, 22 November 2004. 20 p.
6. Данилевський А.О., Данилевська Ю.О. Щодо відповідності законодавства України про кримінальну відповідальність у сфері незаконного обігу наркотиків міжнародним нормативно-правовим актам. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 4. С. 95–102. DOI: 10.32366/2523-4269-2020-73-4-95-102
7. Council Framework Decision 2004/757/JHA of 25 October 2004 laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking. *Official Journal of EU*. 2004. L 335. P. 8–11.
8. EU Drugs Action Plan for 2009–2012. *Official Journal of the European Union*. 2008. 25 p.
9. Шушулкова В.Д. Міжнародне співробітництво МВС України щодо протидії незаконному обігу наркотичних засобів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. С. 94–97. DOI: 10.32850/sulj.2019.4.3.21

REFERENCES

1. Matvieiev, O.V. (2021). Deiaki aspekty mizhnarodnoho spivrobitnytstva z protydii nezakonnomu obihu narkotychnykh zasobiv [Some aspects of international cooperation in combating illegal drug trafficking]. *Humanitarnyi ta innovatsiyni rakurs profesiinoi maisternosti: poshuky molodykh vchenykh : materialy VII vseukr. naukovoprakt. konferentsii* (pp. 91–94). Odesa: Mizhnarodnyi humanitarnyi universytet [in Ukrainian].
2. Buchko, M.B. (2003). Problemy narkotyzmu na suchasnomu etapi. Visnyk Natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav [Problems of drug addiction at the modern stage. *Bulletin of the National University of Internal Affairs*]. 23, 24–27 [in Ukrainian].
3. Voloshchuk, A.M. (2011). Mizhnarodnyi dosvid realizatsii polityky yevropeiskykh derzhav shchodo protydii nezakonnomu obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotropanykh rehovyn i prekursoriv. *Pravo i bezpeka* [International experience of implementation of the policy of European states to counter the illegal circulation of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors. *Law and security*]. 1, 20–25 [in Ukrainian].
4. Pavlenko, A.V. (2015). Polityka Yevropeiskoho Soiuzu u sferi borotby z nezakonnym obihom narkotychnykh rehovyn. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo* [The policy of the European Union in the field of combating the illegal circulation of narcotic substances. *Foreign trade: economy, finance, law*]. 4, 59–67.
5. EU Drugs Strategy (2005–2012). Council of the European Union. Note from General Secretariat to European Council. Brussels, 22 November 2004. 20 p. [in English].
6. Danylevskiy, A.O., Danylevska, Yu.O. (2020). Shchodo vidpovidnosti zakonodavstva Ukrainy pro kryminalnu vidpovidalnist u sferi nezakonnogo obihu narkotyktiv mizhnarodnym normatyvno-pravovym aktam. *Pravovyi chasopys Donbasu* [Regarding the conformity of Ukrainian legislation on criminal liability in the field of illegal drug trafficking with international legal acts. *Legal journal of Donbass*]. 4, 95–102 [in Ukrainian].
7. Council Framework Decision 2004/757/JHA of 25 October 2004 laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking. *Official Journal of EU*. 2004. L 335. P. 8–11 [in English].
8. EU Drugs Action Plan for 2009–2012. *Official Journal of the European Union*. 2008. 25 p. [in English].
9. Shushulkova, V.D. (2019). Mizhnarodne spivrobitnytstvo MVS Ukrainy shchodo protydii nezakonnomu obihu narkotychnykh zasobiv. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys* [International cooperation of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in combating illegal drug trafficking. *South Ukrainian legal journal*]. 4, 94–97 [in Ukrainian].